

Antonio Fallico. *Pedagogia pastorale, questa sconosciuta*. Catania: Edizione Chiesa-mondo 2000 ss. 568.

Ks. Antonio Fallico jest profesorem pedagogiki pastoralnej w Instytucie św. Pawła w Katanii. Zajmuje się przede wszystkim problematyką wychowawczą, a w szczególności stosunkiem teoria–praktyka, wiara–życie oraz duchowością i działalnością społeczno-duszpasterską. Jest jednym z animatorów i odpowiedzialnych włoskiego projektu „Parafia wspólnotą wspólnot”, która u swoich podstaw ma założenia niewielkich podstawowych wspólnot kościelnych, zwanych także wspólnotami żywymi. Nazwisko autora stało się znane czytelnikom dzięki wcześniej wydany publikacjom (*Quando un gruppo diventa Chiesa*. Roma: Ed. La Roccia 1972; *Gruppi ecclesiali e impegno politico*. Torino: Ed. Marietti 1976; *Le cinque piaghe della parrocchia italiana. Tra diagnosi e terapia*. Catania: Ed. Chiesa-mondo 1995). Połączenie głębokiej wiedzy pedagogicznej i teologicznej wywarło decydujący wpływ na profil naukowy dzieł ks. Fallico. W omawianej książce nie oddziela on teoretycznych rozważań od praktyki duszpasterskiej. Oba elementy tworzą w jego twórczości nierozdzielną całość.

O potrzebie odnowienia i szerszego zastosowania nauk pedagogicznych słyszy się dzisiaj coraz częściej. Trudności nie tylko w pracy z dziećmi i młodzieżą uczyniły z wychowania ważny problem na całym świecie, a równocześnie stało się ono palącą potrzebą społeczną. O wadze tych potrzeb świadczy wiele zjawisk w wychowaniu, m.in. uwzględnienie nauk pedagogicznych w pracy duszpasterskiej w Kościele, czego wyrazem jest duszpasterski charakter II Soboru Watykańskiego, jak też permanentne dokształcanie duchowieństwa w naukach pedagogicznych oraz wychowawcze kształcenie kleryków w seminariach duchownych, aby udoskonalić oddziaływanie religii na współczesnego człowieka. Zdaniem ks. Fallico w nowoczesnym świecie nie moż-

na improwizować w duszpasterstwie. Wskazuje na Jezusa, który nie tylko zebrał i posłał swoich uczniów, lecz także wychowywał, przez lata ćwicząc ich w duchowości i w posługach. Autor określa to współczesnym językiem mówiąc, że Jezus odbył z nimi specjalistyczne studia pastoralne i pedagogiczne (s. 26-28).

Proponowana zmiana myślenia o zastosowaniu pedagogiki w duszpasterstwie nie jest u ks. Fallico synonimem „zdrady” sprawdzonego duszpasterstwa, lecz synonimem odnowy odwiecznych walorów obecnym w duszpasterstwie (s. 23). Po krótkiej diagnozie obecnej sytuacji pastoralnej, gdzie mowa jest m.in. o tradycjonalizmie, klerykalizmie, spirytualizmie i sakramentalizmie (s. 31-33), Autor idzie w kierunku sztuki wychowania (s. 35-39), inspirowanej nauką Soboru Watykańskiego II (s. 39-43). Na określenie pedagogiki Autor preferuje używanie już rozpowszechnionego terminu w liczbie mnogiej – „nauki o wychowaniu” (s. 47).

Często pedagogia i wychowanie do wiary bywały traktowane jako rzeczywistości odrębne. Nie negując wagi takiego osobnego do nich podejścia, ks. Fallico dostrzega ich związek z innej perspektywy. Stąd podtytuł książki: *Pedagogia pastorale. Questa sconosciuta* – „Pedagogika pastoralna. Ta nieznana” Zamiast brać pod uwagę autonomiczne znaczenie danej rzeczy w ramach właściwej dla niej dyscypliny, nasze czasy wymagają raczej tego, by spoglądać na całość. Istnieje potrzeba wizji zunifikowanej, bardziej całościowej. Gdy chodzi zatem o relację zachodzącą między wiarą i pedagogią, to oznacza to konieczność postawienia pytania: jak mają się one do siebie w procesie formacji chrześcijan, zarówno w świecie, jak i w Kościele? Zachodzi tutaj pewna dwuznaczność pojęcia „pedagogia wiary”, jako że pojęcie to mogłoby też oznaczać: wychowywać do wiary. Takie zaś ujęcie egzystuje jeszcze w oddzieleniu wiary od pedagogiki, kiedy wychowanie do wiary traktowane jest jako element specjalny pedagogiki szerzej pojętej. Tymczasem sprawa dotyczy raczej znalezienia miejsca, jakie zajmuje wiara w wychowaniu. Nie chodzi o jakieś subtelne rozróżnianie, ale problem bardzo istotny, podstawowy: nie o to, jak możemy wychowywać do wiary, ale o to, gdzie sytuuje się wiara w pedagogice jako takiej. Odpowiedź na tę kwestię jest następująca: wiara stanowi fundament pedagogiki. Wiara jest kluczem otwierającym działania pedagogiczne. Nie da się odłączyć wiary od reszty życia.

Zasadniczą treść książki stanowi analiza dotycząca stosunku pedagogika–duszpasterstwo w Kościele (część I i II). Mowa jest tutaj o konieczności wypełnienia przez Kościół nakazu otrzymanego od swego boskiego Założyciela, a mianowicie nakazu obwieszczenia misterium zbawienia wszystkim ludziom i odnawiania wszystkiego w Chrystusie.

Autor omawianej publikacji wysuwa pod adresem odpowiedzialnych za duszpasterstwo dziesięć wskazań pedagogiczno-pastoralnych: 1. być pasterzem, nie najemnikiem (J 10, 11-13); 2. być bramą owiec (J 10, 7b); 3. być głosem, który woła po imieniu (J 10, 3b); 4. znać i dać się poznać (J 10, 14); 5. kochać i służyć, aż do śmierci (J 10, 15b); 6. dążyć do maksimum w każdej rzeczy (J 10, 10b); 7. skoncentrować się na jedności owiec z pasterzem (J 10, 16b); 8. wychodzić z budynku kościelnego (J 10, 3c); 9. przewodzić w drodze (J 10, 4); 10. myśleć o oddalonych (J 10, 16a).

Chociaż przyszłość Kościoła i wspólnot parafialnych zależy nie tylko od ludzi i ich przygotowania pedagogiczno-teologicznego w rozwiązywaniu zagadnień prak-

tycznych, ale przede wszystkim od Ducha Świętego, który kieruje Kościołem, to jednak potrzebna jest refleksja pastoralna oraz wskazania dla działalności pastoralnej, aby przeciwdziałać niekorzystnym konsekwencjom procesu przemian w ramach rozwoju wspólnoty parafialnej.

W trzeciej części, którą można nazwać vademecum proboszcza, ks. Fallico zwraca uwagę na rozliczne rzeczywistości, które istnieją bądź powinny istnieć w parafii. Dobrze je komentuje, choć nie pogłębia, mając na celu ukazanie parafii jako miejsca urzeczywistniania się Kościoła jako wspólnoty wspólnot. Rozpoczyna od przemyślenia istoty Kościoła (s. 337-348), następnie zwraca uwagę na: posługę słowa Bożego (s. 349-360), sprawowanie liturgii i sakramentów (s. 361-372), proces ewangelizacji, zwłaszcza problematykę katechizmów i katechezy (s. 373-383), działalność charytatywną (s. 385-398), duszpasterstwo chorych (s. 399-404), religijność ludową (s. 405-411), problematykę inkulturacji w duszpasterstwie (s. 413-422), misje ludowe (s. 423-430), zaangażowanie duszpasterskie w region (s. 431-444), projekt pastoralnej odnowy parafii (s. 445-458), duszpasterstwo rodzin (s. 459-477), duszpasterstwo młodzieży (s. 479-491), potrzebę jedności w działaniu (s. 493-508), duszpasterstwo czasu wolnego (s. 509-515), duszpasterstwo powołań (s. 517-524), duszpasterstwo ruchów i nowych wspólnot chrześcijańskich (s. 525-543) i problematykę duszpasterstwa środków masowego przekazu (s. 545-553).

Parafia nie może być dłużej instytucją konserwującą zdobyte w przeszłości osiągnięcia i wzorce pracy, lecz wspólnotą odnawiającą się adekwatnie do znaków i wyzwań czasu. W tej odnowie chodzi o rozwijanie wspólnotowego charakteru parafii, pogłębienie religijności w życiu codziennym, większe zaangażowanie i aktywność laikatu. Jednym z elementów tej odnowy powinno być kreowanie lub umacnianie już istniejących w parafii struktur wspólnotowych. Tak odnowiona parafia może być wspólnotą promieniującą na jej otoczenie, otwartą na środowisko, w którym istnieje i działa.

Książka ks. Fallico jest ważnym przyczynkiem w procesie poszukiwania adekwatności stosowania zdobyczy nauk humanistycznych, zwłaszcza pedagogiki w Kościele. Autor przedstawił wiele metod wychowawczych, nie zapominając, gdy mowa jest o pedagogizacji wiary i działania duszpasterskiego, że chodzi tu nie o przekaz nauki ludzkiej, choćby nawet najwznioślejszej, lecz Objawienia Bożego, i to nienaruszonego. Chociaż publikacja uwzględnia przede wszystkim sytuację we Włoszech, to jednak przedłożony temat, próba integralnego jego opracowania, wysunięte wskazania i praktyczne rozwiązania mogą być cenną pomocą dla teoretyków i duszpasterzy.

Zastrzeżenia może budzić pominięcie przez autora wykazu literatury na omawiany temat, chociaż zamieszczony jest wykaz dokumentów i indeks imienny. Głównym jednak zastrzeżeniem jest chaotyczny układ pracy. Wydaje się, że jest on związany, zwłaszcza w trzeciej części publikacji, z pragnieniem ukazania wieloaspektowości współczesnego duszpasterstwa oraz konieczności duszpasterstwa ponadparafialnego.

Ks. Andrzej Kiciński